

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNING HAYOTINI MUHOFAZA QILISH VA SOG'LIGINI MUSTAHKAMLASH OMILLARI

Xolmirzayev Sh.

University of Business and Science NOTM Pedagogika va psixologiya kafedrasi erkin tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada hamkorlik pedagogikasi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonlarini tashkil etish, tarbiyalanuvchilarni hayotini muhofaza qilish, sog'ligini mustahkamlash, sog'lom ovqatlanishini ta'minlash.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishi va tarbiyasi – bir butun va uzluksiz jarayon bo'lib, u doimo pedagog va ota-onalarning diqqat-e'tiborida bo'lishi zarurli, Bola qanchalik muvaffaqiyatli rivojlanayotganligi, ijtimoiy taraqqiyot yo'lini egallash jarayonida qanday to'siqlar uchrashi mumkinligini oldindan tushunish malakaviy yondashuvlari talab etilgan, bolalar xavfsizligini ta'minlash omillari xususida so'z yuritilgan.

Tayanch tushunchalar: Maktabgacha ta'lim tashkiloti, xavfsizlik, salomatlik, ta'lim-tarbiya, maktabgacha yosh.

ФАКТОРЫ ОХРАНЫ ЖИЗНИ ДЕТЕЙ И УКРЕПЛЕНИЕ ЗДОРОВЬЯ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Исследователь Ш. Холмирзаев

Университет бизнеса и науки НОТМ Кафедра педагогики и психологии

Аннотация: В данной статье рассматривается организация воспитательного процесса в дошкольных образовательных организациях на основе кооперативной педагогики, охрана жизни воспитанников, укрепление здоровья, обеспечение здорового питания. Речь идет о развитии и воспитании детей дошкольного возраста – как целостный и непрерывный процесс, который всегда должен находиться во внимании педагогов и родителей, необходимые квалифицированные подходы, чтобы заранее понять возможность, обсудить факторы обеспечения безопасности детей.

Ключевые слова: Организация дошкольного образования, безопасность, здоровье, образование, дошкольный возраст, охрана жизни.

PROTECTING CHILDREN'S LIFE AND STRENGTHENING HEALTH IN PRE-SCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS FACTORS

Sh. Kholmirzayev

University of Business and Science NOTM Department of pedagogy and psychology is free researcher

Abstract. In this article, on the basis of cooperative pedagogy, organization of educational processes in preschool educational organizations, protection of the life of children, strengthening of their health, ensuring healthy nutrition.

The development and upbringing of children of preschool age is a whole and continuous process, which should always be in the attention of pedagogues and parents. Qualified approaches are required to understand the possibility in advance, the factors of ensuring children's safety are discussed.

Basic concepts. Organization of preschool education, safety, health, education, preschool age.

Kirish. Inson sog'ligini muhofaza qilish va mehnat qobiliyatini ko'tarish haqida g'amxo'rlik qilish muhim davlat vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu vazifalarni hal etishda, jumladan kasalliklarning oldini olish, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilishda tibbiyot xodimlari bilan bir qatorda pedagoglar ham katta kuch bo'lib xizmat qiladilar.

Zamonaviy bilim berish uchun avvalo murabbiy o'sib, rivojlanib kelayotgan avlodning turli davrlardagi o'zgarishlarini, tashqi muhit sharoitining bola organizmiga ta'sirining gigiyenik ahamiyatini bilib olgandagina o'quv tarbiya jarayonini to'g'ri tashkil eta oladi.

Hozirgi kunda ta'lim-tarbiya borasida olib borilayotgan islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsad ham har tomonlama sog'lom va barkamol shaxsni tarbiyalashga qaratilgan. Ayniqsa, davlatimiz va hukumatimiz tomonidan olib borilayotgan muhim islohotlarning ijrosini ta'minlash maktabgacha yosh davri uchun ahamiyatlidir. Chunki maktabgacha davr – bolaning o'sish, rivojlanish, o'zini namoyon etishga intilish, o'rganish, bilishga ishtiyoqi kuchli bo'lgan davrdir. Aynan shu davrda bola barkamol shaxs sifatida rivojlanishi uchun poydevor qo'yiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishi va tarbiyasi – bir butun va uzluksiz jarayon bo'lib, u doimo pedagog va ota-onalarning diqqat-e'tiborida bo'lishi zarur. Bola qanchalik muvaffaqiyatli rivojlanayotganligi, ijtimoiy taraqqiyot yo'lini egallash jarayonida qanday to'siqlar uchrashi mumkinligini oldindan tushunish

malakaviy yondashishni talab etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama barkamol shaxs sifatida kamol topishida maktabgacha ta'lim tashkilotida yaratilgan havfsiz muhitning ahamiyati kattadir.

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartida ham bu masalaga alohida yondashilgan bo'lib, maktabgacha ta'lim tizimini zamonaviy talablarga asoslangan holda tashkil etish, bolalarni sog'lom va har tomonlama yetuk qilib voyaga yetkazish, ta'lim-tarbiya jarayoniga samarali ta'lim va tarbiya shakllari hamda usullarini joriy etish hamda ma'naviy barkamol avlodni tarbiyalash, shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonining hajmiga, mazmuniga va sifatiga, maktabgacha ta'lim tashkilotini qurish va jihozlashga, maktabgacha yoshdagi bolalarning sog'lom ovqatlanishini va xavfsizligini tashkil etishga doir majburiy minimum talablarni joriy etish va nazoratini tashkil etish maqsadi sifatida quyidagi;

maktabgacha ta'limning mazmuni va sifatiga qo'yiladigan talablarni belgilash;

maktabgacha ta'lim tashkilotlarida to'laqonli va xavfsiz ovqatlanirishni tashkil etishga bo'lgan sanitariya-gigiyenik talablarni belgilash.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarini o'yinlar, o'yinchoqlar, mebel, jihozlar va boshqa texnik, reabilitasion vositalar bilan jihozlash masalalari davlat standartining vazifalari sifatida ko'rsatilgan .

O'zbekiston respublikasi Adliya vazirligi tomonidan nashr etilgan "Bolalar uchun xavfsizlik qoidalari" nomli amaliy qo'llanmada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar hayotini muhofaza qilish, xavfsiz muhitni yaratish, salomatligini mustahkamlash yuzasidan pedagog va ota-onalar uchun bir qator tavsiyalar berib o'tilgan. Qo'llanmadan ko'chada, yo'lda va jamoatchilik transportida, metroda, ta'lim tashkilotlarida bolalar havsifligini ta'minlash, atrofdagilar bilan munosabatga kirishish, yong'in xavfsizligi, internet xavfsizligi kabi muhim masalalar o'rin olgan .

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarning hayoti va sog'lig'ini muhofaza qilishni tashkil etish tartibi va qoidalari quyidagilardan iborat:

- barcha telefon apparatlari oldida hamda maktabgacha ta'lim muassasasining markazida yong'in xavfsizligi, favqulodda vaziyatlar, tez yordam xizmatlari, ichki ishlar idoralarining telefon raqamlari va ularga bog'lanish tartibi ko'rsatilgan peshlavhalar mavjud bo'lishi;

- maktabgacha ta'lim tashkilotining barcha xodimlarida tashkilot direktori hamda o'z guruhidagi tarbiyalanuvchilarning yashash manzili, ota-onalar yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarning telefon raqamlari mavjud bo'lishi shart.

- maktabgacha ta'lim tashkiloti xodimlari bola to'satdan kasal bo'lib qolsa yoki noxush holat yuzaga kelgan taqdirda, birinchi tibbiy yordam ko'rsatishga tayyor turishi lozim. Har bir guruhda bolalar tomonidan olishning imkoniyati bo'lmagan joyda kerakli dori-darmonlari bo'lgan aptechka bo'lishi shart.

- maktabgacha ta'lim tashkilotida pedagogik kengashlar, kasaba uyushmasi yig'ilishlari va boshqa tadbirlarni bolalarning uyqu soatlarida tashkil etish lozim. Bunda albatta guruhda tarbiyachi yordamchisi qolishi shart.

- maktabgacha ta'lim tashkilotida to'g'ri ovqatlanishni tashkil etish, oziq-ovqat mahsulotlarining saqlanishi va taomlarni tayyorlanishi O'zbekiston Respublikasida tasdiqlangan sanitariya qoidalari va normalariga muvofiq amalga oshirilishi lozim.

- bolalar sayr va ekskursiyaga olib chiqilganda, tarbiyachi tomonidan ularning hech qanday meva va o'simliklarni iste'mol qilmasliklari nazorat qilinishi lozim.

- maktabgacha ta'lim tashkiloti hududidan uzoqroqqa sayr yoki ekskursiyaga chiqayotgan guruh kamida ikki nafar xodim bilan ta'minlangan bo'lishi lozim. Bunda xodimlarning biri safning oldida, ikkinchisi safning orqasida harakatlanib borishi lozim.

- bolalarni tartibli ravishda sayr yoki ekskursiyaga olib chiqilishi ichki ishlar idoralari bilan kelishilgan holda o'rnatilgan tartibda yo'l-patrul xizmati xodimlari kuzatuvda amalga oshirilishi kerak.

- yayov holda sayr yoki ekskursiyaga chiqishdan oldin tarbiyachi:

o'tkaziladigan tadbir haqida maktabgacha ta'lim tashkiloti ma'muriyatini oldindan ogohlantirishi;

o'zi bilan olib ketadigan bolalarning sonini bilishi;

bolalar olib boriladigan joyni avvaldan rejalashtirib olishi va harakatlanish yo'nalishiga aniqlik kiritishi lozim.

- kunning issiq paytlarida bolalarga issiqlab ketmasligi uchun yengil bosh kiyimlari kiydirilishi lozim. Bolalarning quyosh vannalarini qabul qilishi hamda maktabgacha ta'lim tashkiloti hududidagi suv havzalarida cho'milishlari tibbiyot xodimlari va tarbiyachining nazorati ostida olib borilishi zarur.

- maktabgacha ta'lim tashkilotining tarbiyachilari va boshqa mutaxassislari tomonidan ish vaqti davomida bolalarni qarovsiz qoldirish taqiqlanadi. Tarbiyachi yoki boshqa mutaxassislar bo'lmaganda tegishli guruhga direktor tomonidan boshqa javobgar shaxs tayinlanishi lozim.

- maktabgacha ta'lim tashkiloti hududiga shaxsini tasdiqlovchi hujjati bo'lmagan kishilarning kiritilishi taqiqlanadi.

Ma'lumki maktabgacha yoshdagi bolalar xavfsizligi va salomatligini saqlashda ularning ovqatlanish

jarayonlari ham gigiyenik talablarga javob berishi lozim. Bu borada O'zbekiston respublikasi Vazirlar Mahkamasining 30.06.2021 yildagi 407-son "Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom ovqatlantirish tizimini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" gi Qarori qabul qilinib, mazkur Qarorga muvofiq maktabgacha ta'lim tashkilotlarida outsorsing usulida sog'lom ovqatlantirishni tashkil etish bo'yicha tajriba-sinov ishlari olib borilmoqda.

Maktabgacha ta'lim tashkilotda outsorsing usulida sog'lom ovqatlantirishning maqsadlari quyidagilardan iborat:

-tarbiyalanuvchilarni to'laqonli sog'lom ovqatlantirish, sog'lig'ini mustahkamlash va ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etishni ta'minlash;

-sifatli taomlar tayyorlash orqali tarbiyalanuvchilarning sog'lom va barkamol o'sishini ta'minlash;

-taomlarni iste'mol qilish uchun gigiyenik talablarga muvofiq sharoitlar yaratish;

-tarbiyalanuvchilarni sanitariya qoidalari, normalari va gigiyena normativlari talablariga muvofiq sog'lom ovqatlantirish;

-tashkilotlar direktorlarini ta'limga oid bo'lmagan vazifalardan ozod qilish va ta'lim samaradorligini oshirish.

Autsorsing usulida sog'lom ovqatlantirishni tashkil etishning vazifalari quyidagilardan iborat:

-tarbiyalanuvchilarning fiziologik yoshiga muvofiq oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talablarini inobatga olgan holda, ularning rasional ovqatlanishini ta'minlash;

-oziq-ovqat mahsulotlari va taomlarni tarbiyalanuvchilarning sog'lom o'sishida muhim ahamiyatga ega bo'lgan zarur moddalar bilan ta'minlash;

-oziq-ovqat mahsulotlari va taomlarning xavfsizligi hamda sifatini kafolatlash;

-tarbiyalanuvchilarda ovqatlanish bilan bog'liq yuqumli kasalliklarning tarqalishiga yo'l qo'ymaslik;

-tarbiyalanuvchilar o'rtasida to'g'ri ovqatlanish ko'nikmalarini shakllantirish;

-oziq-ovqat mahsulotlari va taomlarni tayyorlashda hamda oziq-ovqat xom ashyosini saqlashda, tashishda sanitariya normalari va qoidalariga qat'i rioya qilish.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog-tarbiyachilari bolalarning xavfsizligi va salomatligini mustahkamlash yuzasidan ota-onalar va ota-onalar o'rnini bosuvchi shaxslar bilan muntazam tushuntirish ishlari olib boradilar. Jumladan, ta'lim tashkilotiga bolalarni olib kelish va olib ketish borasida quyidagi qoidalarga amal qilishlarini ota-onalarga tushuntirib boradilar.

-ota-onalar yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslar o'z bolalarini maktabgacha ta'lim muassasasiga olib kelganda tarbiyachining shaxsan o'ziga topshirishi, shuningdek bolani maktabgacha ta'lim tashkilotidan olib ketish vaqtida tarbiyachilar bolani shaxsan ota-onalarga yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslarga topshirishi shart.

-bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotidan yaqin qarindoshlari tomonidan olib ketilishga yo'l qo'yiladi. Bunda bolalarni olib ketuvchi shaxsning shaxsini tasdiqlovchi hujjatlari ko'rsatilishi lozim.

- maktabgacha ta'lim tashkilotidan bolalarni boshlang'ich maktab yoshidagi (1-4-sinflar) hamda mast holatdagi shaxslar tomonidan olib ketilishi man etiladi.

-ota-onalar yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslar o'z bolasini maktabgacha ta'lim tashkilotidan olib ketishga kelmay qolganda, tarbiyachi ish vaqtidan so'ng bolani uyiga kuzatib qo'yishi lozim. Bunday vaqtda tarbiyachi tomonidan bolani bir o'zini guruhda yolg'iz qoldirish yoki boshqa xodimlarga tashlab ketishi qat'iyan taqiqlanadi.

-tarbiyachi tomonidan bolani uyiga kuzatib borish bilan bog'liq bo'lgan xarajatlar bolaning ota-onasi yoki ularning o'rnini bosuvchi shaxslar tomonidan qoplanadi.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, mahalliy va milliy darajadagi siyosatni ishlab chiqishda bolalarni va yoshlarni o'z manfaatlariga ta'sir qiladigan qarorlarni qabul qilishda ularning fikrini inobatga olgan holda jalb qilish amaliyoti va mexanizmlarini kuchaytirish zarur, bu bolalar va yoshlarning jamiyatdagi ishtiroki uchun huquqiy bazani kengaytiradi. Bu, o'z navbatida, tinglanish va jamoatchilik fikrini shakllantirishda ishtirok etish imkoniyatini beradi.

Ona va bolaning sifatli sog'lig'i hamda tug'ilganidan keyin sifatli ovqatlanishi, sifatli maktabgacha ta'lim olish uchun imkoniyatlarning kengayishi, umumiy o'rta ta'lim sifatining yaxshilanishi, kelgusida hayotlariga ta'sir qiluvchi qarorlar qabul qilinishida bolalar ishtiroki uchun imkoniyatlarning ko'payishi, bolalarga nisbatan zo'ravonlikka qarshi kurashish O'zbekistonning yosh avlodi gullab-yashnashiga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to'g'risida"gi VMQ 802-sonli qarori. 2020 yil 22 dekabr.

2.O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. "Bolalar uchun xavfsizlik qoidalari". Amaliy qo'llanma. T.: 2020 y. 44- b.

3.O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 30.06.2021 yildagi 407-son "Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida sog'lom ovqatlantirish tizimini takomillashtirishning qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" gi Qarori

4. Ortiqov A.X. Yosh fiziologiyasi va gigiyena. O'quv qo'llanma. Samaraqand. 2010 yil. 228 b.